

Ціннісні орієнтації як механізми регуляції поведінки особистості

У статті аналізуються різноманітні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених до дослідження проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Зосереджується увага на психологічних особливостях і функціях ціннісних орієнтацій як механізму регуляції поведінки особистості. Розглядаються наукові позиції сучасних дослідників щодо взаємозв'язку цінностей та ціннісних орієнтацій, їх місця у структурі особистості.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, мотиви, особистість, механізми регуляції.

В статье анализируются различные подходы отечественных и зарубежных ученых, которые исследуют проблему ценностей и ценностных ориентаций личности. Сосредоточивается внимание на психологических особенностях и функциях ценностных ориентаций как механизмах регуляции поведения личности. Рассматриваются научные позиции современных исследователей относительно взаимосвязи ценностей и ценностных ориентаций, их места в структуре личности.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, мотивы, личность, механизмы регуляции.

Постановка проблеми. Проблема становлення цінностей та ціннісних орієнтацій особистості здавна є однією з найвагоміших і набуває особливої актуальності в умовах реформування сучасного суспільства. Основні аспекти становлення та функціонування ціннісних орієнтацій знаходять своє відображення в багатьох психологічних, соціологічних і педагогічних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, оскільки питання, пов'язані з цінностями є важливими для кожної науки, яка займається проблемами особистості та суспільства. Неабиякий інтерес до даної проблематики можна пояснити теоретичними і практичними потребами як особистості, так і суспільства, яке пропагує свободу соціального вибору і продукування власної стратегії поведінки в усіх сферах людського життя.

Незважаючи на розробленість багатьох аспектів окресленої проблеми, наукове пізнання цінностей пов'язане із значними труднощами. Парадоксальним явищем називає Д.О. Леонт'єв те, що в науках, які займаються ціннісною проблематикою, цінності навіть приблизно не посідають місця відповідно до своєї реальної

значущості [5]. Окрім цього, складність дослідження цього феномена пов'язана з наявністю широкого спектра різноманітних підходів до визначення поняття “цінності”, “ціннісні орієнтації”, неоднозначністю в концептуальних засадах та практичному використанні термінів сучасними психологами тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми. Зважаючи на те, що ціннісні орієнтації є найважливішою психологічною характеристикою особистості, чимало наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних дослідників присвячено аналізу цього психологічного явища в контексті взаємозв'язку із цінностями суспільними та особистісними. Відтак, проблема цінностей та ціннісних орієнтацій, які є важливою категорією емпіричного дослідження розвитку особистості, посідає одне із чільних місць у психологічній літературі, неодноразово привертаючи увагу та активізуючи дослідницький інтерес багатьох науковців і практиків. Зокрема, на психологічних аспектах змістової характеристики понять “цінність” та “ціннісні орієнтації” акцентують свою увагу Б. Ананьєв, О. Асмолов, І. Бех, О. Бодальов, Л. Божович, М.Боришевський, Б. Братусь, Ф. Василюк, Л. Виготський, М.Каган, З. Карпенко, І. Кон, Г. Костюк, Д. Леонт'єв, О. Леонт'єв, В. Мухіна, В. М'ясищев, В. Отрут, Н. Окса, Г. Радчук, С.Рубінштейн, В. Тугаринов, Д. Узнадзе, В. Ядов та ін.; особливості динаміки ціннісних орієнтацій висвітлені в наукових дослідженнях А. Адлера, В. Вундта, К. Левіна, А. Маслоу, Г. Олпорта, К.Роджерса, Дж. Роттера, В. Франкла, Е. Фромма та ін.).

Водночас, недостатньо розробленими і маловивченими є психологічні особливості функціонування ціннісних орієнтацій як механізмів регуляції поведінки особистості. Саме тому метою статті є здійснення теоретичного аналізу психологічних досліджень функціонування цінностей та ціннісних орієнтацій як механізмів регуляції поведінки особистості; обґрунтування їх взаємозв'язку з іншими компонентами структурної характеристики особистості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про наявність різноманітних підходів до проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій, навколо якої концентрують свою увагу вітчизняні та зарубіжні вчені. Проблема цінностей та ціннісних орієнтацій у контексті спрямованості особистості ґрунтовно висвітлена у працях І. Беха, Т. Бутківської, Л. Іванько, Д. Леонт'єва, З. Карпенко, Г. Радчук, М. Слюсаревського, Т. Титаренко, Т. Яценко та інших сучасних вчених. В останні десятиріччя сформувався стійкий інтерес науковців до дослідження проблеми становлення духовних цінностей особистості

(М. Боришевський, С. Гончаренко, В. Знаков, Г. Максимов, Е. Помиткін, М. Савчин та ін.).

Сучасні дослідники, незважаючи на багатогранність понять “цінності” та “ціннісні орієнтації”, роблять спроби логічного обґрунтування їх змістової сутності та динаміки розвитку. Зокрема, М. Слюсаревський визначає цінності як абстрактний і об’єктивований феномен внутрішнього життя, натомість ціннісні орієнтації – це процесуальний феномен, ближчий до дії, акту, аніж до якогось стабільного стану. Під таким кутом зору ціннісні орієнтації можна розглядати як суб’єктивний образ культурних цінностей, тобто специфічно засвоєну цінність у відповідності до індивідуального досвіду особистості. Окрім цього, як зазначає дослідник, ціннісні орієнтації відіграють роль своєрідної опосередковувальної ланки між цінностями як можливими орієнтирами загальноабстрактного характеру і конкретикою життєвих цілей, постають у ролі механізмів регуляції соціальної поведінки [7].

Отже, становлення і функціонування ціннісних орієнтацій особистості на базі системи цінностей, виробленої суспільством, дає можливість розглядати ціннісні орієнтації як результат відображення в людській свідомості наявних у суспільстві ціннісних відносин, зумовлює переоцінку загальнолюдських цінностей, які складають основу життєдіяльності людини [1]. Будучи центральним особистісним утворенням, ціннісні орієнтації, пов’язані з формуванням спрямованості особистості, виражають внутрішню сторону ставлення суб’єкта до дійсності і визначають специфіку мотивації поведінки особистості та істотно впливають на всі аспекти її діяльності [7].

З огляду на спрямованість нашого дослідження великий інтерес викликає аксіологічна концепція З. Карпенко, згідно з якою онтологічною одиницею аксіопсихіки поняття “цінність” та його психологічний еквівалент – “смысл” [4]. Зокрема, дослідниця зауважує, що “цінність є неодмінним корелятом психічного, що дозволяє вести мову про аксіопсихіку – ціннісно-смыслову сферу особистості як репрезентанта цілісного зовнішньо-внутрішнього, суб’єктно-об’єктного доцільного зв’язку явищ, що узасаднює телеологізм як провідний методологічний принцип аксіологічної психології особистості” [4, с. 465].

Оволодіння індивідом своєю мотиваційно-смыслову сферою означає її усвідомлення, котре виступає механізмом самовизначення особистості. Результатом такого усвідомлення є трансформація особистісних смислів у ціннісні орієнтації, що становлять найвищий рівень диспозиційної саморегуляції поведінки. Апелюючи до

диспозиційної концепції В. А. Ядова, дослідниця називає ціннісні орієнтації диспозиціями високого рівня узагальнення, що виражають спрямованість особистості на ту чи іншу життєву цінність і спонукають до усвідомленого вибору цілей і засобів діяльності. Як і будь-які диспозиції соціальної поведінки, ціннісні орієнтації мають трикомпонентну структуру: емоційний, пізнавальний та поведінковий компоненти [4].

Відтак, “кожна з ціннісних диспозицій має відповідні суб’єктні складники: афективний (“хочу”), когнітивний (“можу”) і конативний (“маю”, “є”), які забезпечують функції смислопородження, прямування і функцію реалізації актуалізованого смислу” [4, с. 465].

Системний аналіз індивідуальної свідомості, як вважає З.С. Карпенко, дозволяє виділити базові ціннісні орієнтації особистості в структурі її життєдіяльності, які ієрархізуються за мірою включеності людини в суспільні відносини. При цьому визначеним рівням “індивід”, “група”, “суспільство” відповідають ціннісні орієнтації, що виражають спрямованість особистості на ту чи іншу духовну цінність, яка реалізується в конкретній соціальній ситуації. Так, “цінностями індивідуального рівня буття людини є істина, справедливість і користь, які досягаються в пізнавальній, комунікативній і практично-перетворювальній діяльності. Цінністю функціонування індивіда в групі виступає добро як об’єктивна основа моральної за змістом і сумісної за формою діяльності. Вершиною цінністю людської екзистенції, що стверджує її суспільну вартість з огляду на унікальний творчий внесок людини як індивідуальності, є краса” [4, с. 49].

Дещо по-іншому розглядає поняття цінності та ціннісні орієнтації Ф.Є. Василюк. У контексті дослідження типів “життєвих світів” прослідковується лінія мотиваційних перетворень цінності, яка лежить в основі співставлення мотивів. Згідно з цим концептуальним підходом, цінність розкривається автором як вищий принцип внутрішньо складного і зовнішньо легкого життєвого світу (одного із типів “життєвих світів”). Однак, як показує досвід, навіть якщо в ситуації вибору суб’єкт надає ціннісну перевагу одному із мотивів, це не означає, що він буде реально ним обраний. В даній ситуації можна констатувати відсутність однозначної залежності між оцінкою і вибором [3, с. 49].

Відтак, існування цієї суперечності можна пояснити наявністю двох властивостей, характерних для цінностей. По-перше, цінності не володіють спонукальною енергією і силою, тому не здатні підкорити собі мотиви. По-друге, цінність здатна породжувати емоції, наприклад, у тому випадку, коли той чи інший вибір

суперечить їй. А це означає, що цінність, в межах теоретико-діяльнісного підходу, підлягає категорії мотиву, адже емоції релевантні окремій діяльності, відображають процес реалізації нею деякого мотиву. Отож, з одного боку, цінності не наділені спонукальною силою, а з другого – повинні визначатись мотивами. Варто зауважити, що в процесі розвитку особистості цінності переживають певну еволюцію, змінюючись не лише за змістом, але і за своїм мотиваційним статусом, за місцем і роллю у структурі життєдіяльності. На первинному етапі цінності існують лише у вигляді емоційних наслідків їх поведінкового порушення або, навпаки, утвердження (перші почуття провини і гордості). На наступному етапі цінності набувають форми “знаних” мотивів, пізніше мотивів смислоутворюючих і, на кінець, мотивів одночасно смислоутворюючих і реально діючих. При цьому цінність на кожному етапі збагачується новою мотиваційною якістю, не втрачаючи попередніх [3].

З огляду на сказане, доцільно уточнити, що цінності не розглядаються як мотиви, адже повне ототожнення цінностей і мотивів означало б відмову від можливого збагачення схеми теорії діяльності ще однією категорією. На відміну від мотиву, який обумовлює індивідуальний життєвий світ, цінність, навпаки, прилучає індивіда до надіндивідуальної спільності і цілісності. “Цінність – це не будь-який знаний зміст, здатний стати мотивом, а лише такий, який ставши реальним мотивом, спонукає до зростання й удосконалення особистості” [3, с. 50].

У дослідженні психологічних закономірностей становлення ціннісних орієнтацій як механізмів регуляції поведінки не менш вагомими є праці сучасної української дослідниці Т. Титаренко, яка розглядає цінності крізь призму життєвого світу особистості. Характеризуючи тип особистості як такий, що передбачає наявність певного ціннісного простору, простору смислів, і визначає зміст особистісної гармонізації чи дисгармонії, вчена називає особистісні цінності тією конститутивною ознакою, відповідно до якої будується життєвий світ [8].

Визначаючи цінності як найважливіший компонент людського буття поряд із нормами, особливу увагу варто приділити розмежуванню понять “норма” і “цінності”. Зокрема, З.С. Карпенко стверджує, що норми – це специфіковані й операціоналізовані до певних умов життєдіяльності цінності, а самі цінності узгоджуються з іманентно властивою людині тенденцією переступати власні межі, що тотожна волі як властивості духовного суб’єкта, особистості. Із цим розмежуванням норм і цінностей зближується, як вважає

З.С.Карпенко, розрізнення двох типів цінностей: цінностей, які забезпечують самоствердження людської особистості, якою вона є, з притаманними їй потребами та інтересами; і цінностей, котрі творять і відроджують людину в певній, принципово новій якості. “Цінності другого типу, – зауважує В.А. Малахов, – в сучасній літературі інколи називають “вищими” або “культурними”, або “смісложиттєвими”, або ж просто “самоцінностями”, оскільки щодо людського суб’єкта вони є чимось самостійним, самодостатнім і, отже, таким, що принципово вимагає морального ставлення до себе” [4, с.58].

В контексті даної проблематики заслуговує на увагу виокремлення З.С. Карпенко трьох площин вивчення ціннісно-сміслової сфери особистості: культурно-історичного, психодинамічного, феноменологічно-рефлексивного. Втім, визначені аспекти розгляду аксіопсихіки, як зауважує дослідниця, вичерпно характеризують її як явище з боку системного підходу [4]. Акцентуючи увагу на аналізі зазначених напрямків, варто наголосити, що радянська і сучасна вітчизняна психологія донедавна вивчала ціннісно-сміслову сферу особистості лише в культурно-історичному ракурсі, реалізуючи методологічну настанову марксизму, за якою особистість розглядалася як продукт суспільних відносин. Започаткована ця лінія в дослідженні аксіопсихіки Л.С. Виготським, який запропонував розглядати поняття смисл як елемент структури свідомості, що виражає ставлення індивіда до зовнішнього світу [4].

В межах культурно-історичної концепції Л.С.Виготський надає важливого значення процесу соціалізації, яку визначає як присвоєння дитиною соціального досвіду через взаємодію з носієм цього досвіду – дорослим: “Інтерпсихічне перетворюється на інтрапсихічне під час спільної діяльності, спілкування. Культурні знаки поступово інтеріоризуються, щоб пізніше в перетвореному вигляді екстеріоризуватися в поведінці дитини” [7, с. 394].

Отже, культурно-історична теорія пропонувала єдину детермінанту розвитку – соціальну взаємодію. Однак, як доречно зауважує сучасний дослідник М.Й. Варій, декларуючи соціальну природу психічного розвитку, у згаданій теорії дитина розглядалася як пасивний об’єкт соціальних впливів дорослих. Такий підхід не розкриває її ролі “як активного агента взаємодій з одного боку, а з іншого – не залишає місця для вибору дитині під час взаємодії зі світом, відмовляючи їй в індивідуальних перевагах, своєрідності її розвитку” [2, с. 391].

Д.О. Леонт’єв розглядає категорію цінність у просторі її можливих і фактично існуючих визначень. Відомі сьогодні підходи

щодо зазначеної проблеми російський вчений зводить до шести базових позицій, на основі аналізу яких обґрунтовує перевагу одного із двох полярних рішень, а в межах інших – констатує наявність множинних аспектів буття цінності. У працях Д.О. Леонт'єва “цінність” визначається як міждисциплінарне поняття, яке характеризується багатогранністю (але не безмежністю) аспектів та форм існування. Але, здійснюючи аналіз виокремлених понять в контексті даної проблематики, автор пропонує для розгляду лише три форми існування цінностей: соціальні ідеали, предметно втілені цінності, особистісні цінності. Варто зауважити, що ціннісні орієнтації свідомості дослідник не включає до цього ряду з тієї причини, що не розглядає їх як форму буття цінностей. Адже, якщо три розглянуті форми (особистісна цінність індивіда – значуща цінність однієї із соціальних спільнот або груп, з якою він себе ототожнює – цінність, предметно втілена в продукті його діяльності) пов'язані між собою необхідно і однозначно, то ціннісні орієнтації його свідомості пов'язані з ними не необхідними і неоднозначними відношеннями [5].

На думку Д.О. Леонт'єва, визнання цінностей реально діючими іманентними регуляторами діяльності індивідів, які впливають на поведінку незалежно від їх відображення у свідомості, не заперечує, звичайно, існування свідомих переконань або уявлень суб'єкта про цінне для нього, що адекватно виражається поняттям ціннісних орієнтацій. Визнання психологічної реальності як інтегрованих в його мотиваційну структуру цінностей, так і ціннісних орієнтацій свідомості піднімає проблему співвідношення між ними. В соціології і соціальній психології ця проблема фіксується як проблема розходження між декларованими і реальними цінностями. Розходження між декларованими ціннісними орієнтаціями свідомості і цінностями, що реально спонукають людину до діяльності, можна пояснити кількома факторами. По-перше, в силу недостатньо стійкої і структурованої системи особистісних цінностей і/або недостатньо розвинутої рефлексії людина може не усвідомлювати роль і значення тих чи інших цінностей у своєму житті. По-друге, значущість тих чи інших цінностей може суб'єктивно перебільшуватися або зменшуватися завдяки дії механізмів стабілізації самооцінки і психологічного захисту. По-третє, джерелом суперечностей може виступати те, що у свідомості кожної людини мають місце різноманітні ціннісні уявлення. Поряд з ціннісними орієнтаціями, які в тій чи іншій мірі відображають особистісні цінності суб'єкта, в його свідомості відображаються цінності інших людей, цінності різних великих і малих соціальних

груп, а також ціннісні стереотипи і ціннісні ідеали, які відображають цінність для людини самих цінностей, відвертаючись від образу свого “Я”. Різноманітні ціннісні уявлення в індивідуальній свідомості змішуються, що ускладнює адекватну рефлексію власних цінностей [5].

Для здійснення теоретичного аналізу взаємозв'язків та розмежувань між поняттями “цінність” та “ціннісні орієнтації” значущою є концепція Б.Г. Ананьєва, на думку якого центром дослідження для багатьох наук є ціннісні орієнтації груп і особистості, спільні цілі діяльності, життєва спрямованість або мотивація поведінки людей. Для психології цей центр духовного розвитку особистості, на думку вченого, виступає як цілісна сукупність або система свідомих ставлень особистості до суспільства, групи, праці, самої себе (В.Н. М'ясищев), взаємозв'язок смислу і значення (О.М. Леонтьєв), динаміка установки (Д.Н.Узнадзе, О.С. Прангішвілі та ін.), моральні позиції і мотиви поведінки особистості (Л.І. Божович). Всі ці різноманітні характеристики особистості утворюють суть її внутрішнього світу і суспільної поведінки, спрямованої на засвоєння і відтворення цінностей життя і культури. Як зазначає В.П. Тугаринов, “окрема людина може користуватися лише тими цінностями, які є в її суспільстві. Тому цінності життя окремої людини відображають суть цінностей суспільного життя, яке її оточує. Спрямованість на ті чи інші цінності утворює її ціннісні орієнтації [1, с. 252].

Психодинамічний підхід до трактування ціннісно-мотиваційної сфери особистості, представлений зарубіжними психологами (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм та ін.), наголошує не на об'єктивно-предметних (матеріальних та ідеальних) формах соціетальної аксіопсихіки, а на основоположній віртуальності ціннісної еволюції суб'єкта індивідуальної життєтворчості. Теоретично протиположно соціалізації й інтеріоризації, запропонованих культурно-історичним напрямком, в цьому контексті є індивідуалізація й екстеріоризація, розуміння саморозгортання духовних інтенцій, самореалізації особистості, опрідметнення її цінностей, цілей і потреб в унікальному культурному продукті. Варто зауважити, що найбільш репрезентативною концепцією ціннісно-цільової детермінації поведінки з боку психодинамічного підходу, на думку З. Карпенко, є індивідуальна психологія А. Адлера, для якого людина – ціннісна істота з вродженими біологічними і соціальними спонуканими. А. Адлер спершу говорить про комплекс неповноцінності і компенсаторну спробу його переборення – прагнення до влади і переваги, далі формулює положення про прагнення до досконалості, яке тільки і може

забезпечити найефективнішу адаптацію. “Якби це прагнення не було вродженим для організму, жодна з форм життя не могла б зберегтися”, – переконує він [4, с. 65].

Розглядаючи цінності в контексті мотиваційно-потребнісної сфери, А. Маслоу, неодноразово вказував на їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Він трактує цінність як вибірковий принцип, властивий кожній живій істоті. Особливу увагу дослідник звертає на питання виокремлення двох типів мотивації, яким відповідають два рівні визначених цінностей: дефіцитарна мотивація (Д-цінності) – нижчі цінності (фізіологічні потреби, потреби в безпеці, в любові і прийнятті, повазі), що за наявності сприятливих умов приводять до появи метамотивації (Б-цінностей) – вищих цінностей (істина, добро, краса, цілісність, подолання роздвоєності, життєвість, унікальність, досконалість, необхідність, повнота, справедливість, порядок, простота, багатство, легкість без зусилля, гра, самодостатність). Б-цінності (цінності буття) – вищі цінності, за А. Маслоу, властиві людям, що самоактуалізуються. Отже, перехід від дефіцитарної мотивації до буттєвистої чи метамотивації (Б-цінностей) відбувається за внутрішньо вмотивованою логікою. Варто наголосити, що цінність у працях вченого розглядається або як похідна від потреб, або ототожнюється з ними. Основні потреби за цією логікою розглядаються як щаблі драбини, що ведуть до самоактуалізації особистості [6].

Отже, можна стверджувати, що цінності за А. Маслоу визначаються як частина мотиваційно-потребнісної сфери, проте вони розглядаються автором без урахування визначальної ролі соціальних чинників розвитку особистості та регулювання її поведінки.

Проблема ціннісних орієнтацій досить ґрунтовно розглядається і в працях інших представників гуманістичної психології, які акцентують увагу на цілісній життєвій філософії людини, що визначає домінування ціннісної орієнтації, надає сенсу та значущості усім діям людини. Однак, об'єм статті обмежує наші можливості в детальному аналізі психологічних аспектів співвідношення цінностей та ціннісних орієнтацій у працях інших зарубіжних вчених, які визнають потребу людини у наявності системи цінностей, навколо якої вибудовується її життя, наповнене сенсом і значущістю.

Висновки. Аналіз наукових джерел підтверджує наявність у психолого-педагогічній літературі розмаїття підходів щодо визначення понять “цінність”, “ціннісні орієнтації”, особливостей змістової характеристики та зв'язку з іншими психологічними категоріями особистості, що конкретизують їх суть.

Ціннісні орієнтації, як механізм регуляції поведінки особистості, є досить важливою психологічною категорією для емпіричного дослідження в контексті становлення особистості.

Ціннісні орієнтації є глибинною і багатогранною категорією та головною характеристикою особистості як суб'єкта міжособистісних взаємин в процесі засвоєння суспільних цінностей.

Становлення та розвиток ціннісних орієнтацій можна розглядати як процес самоусвідомлення свого внутрішнього життя та його взаємозв'язку зі світом, зумовлений соціальними впливами на особистість.

Перспективи подальших розвідок. Поданий вище розгляд проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій у контексті соціальної спрямованості особистості не вичерпує всіх її аспектів. Перспективи подальших досліджень в контексті поданої проблематики пов'язані з плануванням та проведенням емпіричного вивчення феномена ціннісних орієнтацій як механізмів регуляції поведінки особистості; виявленням особливостей безпосереднього впливу різних соціально-психологічних чинників на процес становлення ціннісних орієнтацій у старшому шкільному віці.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – [3-е изд.]. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с. – [серия “Мастера психологии”].
2. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. посіб. / М. Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
3. Василюк Ф. Е. Психология переживаний (анализ преодоления критических ситуаций) / Ф. Е. Василюк. – М.: Изд- Моск. ун-та, 1984. – 200с.
4. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2009. – 512 с.
5. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции // Вопросы философии. – 1996. – №4. – С.15- 26.
6. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. Тексты / [под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузырея]. – М.: Изд.-во МГУ, 1982. – С.108-118.
7. Основи соціальної психології: навчальний посіб. /За ред. М.М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 495 с.
8. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності / Тетяна Михайлівна Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.

In the article the various going of domestic and foreign scientists is analysed near research of problem of values and valued orientations of personality. Attention is concentrated on psychological features and functions of the valued orientations as to the mechanism of adjusting of conduct of personality. Scientific positions of modern researchers are examined in relation to intercommunication of values and valued orientations, their place, in the structure of personality.

Keywords: values, valued orientations, reasons, personality, mechanisms.

Отримано: 4.02.2012 р.

УДК 159.922.8

О.П.Чорнописка

Розвиток духовно-морального ставлення до дошлюбних сексуальних стосунків студентської молоді

В статті обґрунтовуються теоретико-методологічні засади розвитку духовно-морального ставлення студентської молоді до дошлюбних сексуальних стосунків за допомогою соціально-психологічного тренінгу; розкрито структуру тренінгової програми “Побудуй гармонійні взаємини”; представлені результати впровадження вищезазначеної програми у ВНЗ – проаналізовані загальні результати за основними параметрами через анкетування та статистичну обробку даних психодіагностики; зроблено висновки щодо валідності та ефективності цього тренінгу.

Ключові слова: дошлюбні сексуальні стосунки, студентська молодь, екзистенційна відповідальність, рефлексія, духовно-моральні ціннісні орієнтації.

В статье обосновываются теоретико-методологические основы развития духовно-нравственного отношения студенческой молодежи к добрачным сексуальным отношениям с помощью социально-психологического тренинга; раскрыта структура тренинговой программы “Построй гармоничные отношения”; представлены результаты внедрения вышеупомянутой программы в ВУЗе – проанализированы общие результаты анкетирования и статистической обработки данных психодиагностики; сделаны выводы относительно валидности и эффективности этого тренинга.